

Schaken op de basisschool

Werkboek 1, les 4: Veilig (1) – zet je eigen stukken veilig

Extra spullen

- 8 groene en 8 rode magneten.

Voor de trainer

Deze les introduceert het begrip veilig. Een veilige zet is een zet die geen stuk (punten) verliest. Een onveilige zet verliest wel een stuk. *Pionnen zijn ook stukken.*

We behandelen het thema veilig in 3 lessen.

- Les 4: introductie veilige zetten / zet je eigen stuk op een veilig veld
- Les 5: sla een ongedekt stuk
- Les 6: een gedekt stuk staat ook veilig

We bouwen het begrip veilig in twee stappen op.

1. In lessen 4 en 5 betekent veilig, dat je een zet doet naar een veld waar het stuk niet kan worden geslagen.
Deze training is voor beginners. We kijken dus niet dieper dan 1 zet.
2. In les 6 leggen we uit wat 'gedekt' is. Vanaf les 6 is een zet naar een gedekt veld ook een veilige zet, zelfs als dat stuk geslagen kan worden. Natuurlijk onder voorwaarde dat jouw stuk evenveel of minder punten waard is, dan het stuk van de tegenstander dat je daarna terugslaat. (Een gedekte Dame staat vaak toch niet veilig.)

De onderliggende vaardigheid is 'goed kijken'. Elke zet opnieuw moet het kind zich bewust afvragen of het stuk dat het wil zetten, veilig staat op het beoogde veld. Die vraag kan het alleen beantwoorden door eerst goed te kijken. Dat het kind daarbij de handen gebruikt – met het stuk in de hand zoekt het naar een veilig veld – is op dit moment niet erg. Het laat juist zien dat het kind heel bewust bezig is met zoeken naar een veilig veld.

Het leren beheersen van de (loop van de) stukken en het doen van veilige zetten zijn de 2 basisconcepten van de eerste 12 lessen. Het leren van de correcte schaakregels is daaraan ondergeschikt. Een kind dat nu goed leert te kijken, heeft daar zijn/haar hele schaakcarrière plezier van.

Zetten kinderen stukken onveilig neer, check dan middels vragen of dat komt omdat ze (1) nog niet begrijpen wat een veilige zet is, of (2) niet gezien hebben dat de tegenstander het stuk kan slaan, mede ook omdat (3) ze nog moeite hebben met de loop van de stukken.

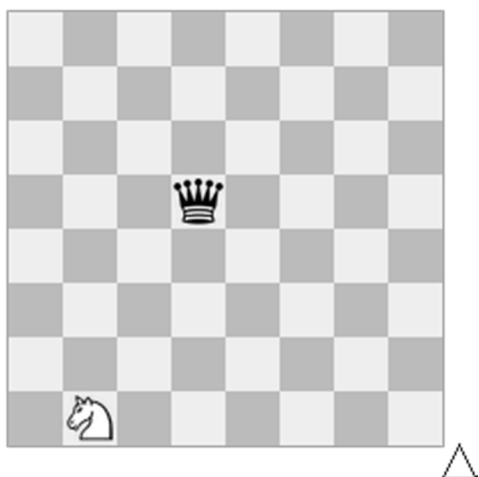
0-5 Opening

Open gezamenlijk met een schaakvraag.

Indien nodig refereer je aan de afspraken.

5-15 Instructie: veilige zetten

We spelen klassikaal een spel ter introductie van het begrip veilig. Zet de volgende stelling op het demobord.

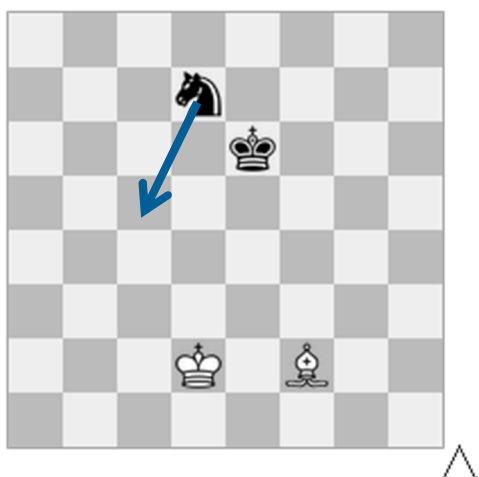

Wit aan zet

- Om beurten spelen de kinderen met het Paard.
- De zwarte Dame blijft staan, maar mag het Paard wel slaan als dat op een onveilig veld staat.
- Het Paard mag de Dame niet slaan.
- Ze moeten met het Paard bewegen naar een veilig veld. Dat is een veld dat niet aangevallen staat. Kijk dus goed naar de zwarte Dame: welke velden valt zij aan?
- Staat het Paard op een veilig veld: zet daar dan een groene magneet op (veilig = groen). Zetten de kinderen het Paard op een onveilig veld: zet daar een rode magneet op (onveilig = rood).
- Laat ze met het Paard minstens 8 veilig velden vinden (met zo weinig mogelijk rode magneten op het bord).

V: Waarom is het belangrijk om veilige zetten te spelen?

A: Omdat de tegenstander jouw stukken dan niet kan slaan. Het is dus heel belangrijk dat je bij elke zet kijkt of je stuk op een veilig veld komt.

Zwart aan zet

Speel het Paard naar c5.

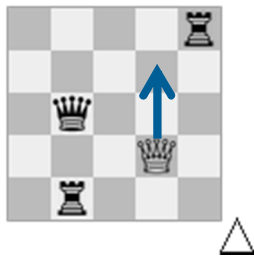
V: Was dat een goede zet?

A: Nee! Het Paard staat niet veilig.

V: Jullie zijn wit. Wat kunnen jullie nu doen?

Zien jullie hoe belangrijk het is om een veilige zet te doen!

Het laatste voorbeeld. Dit is het voorbeelddiagram bij opdracht 4.1 uit het werkboek. Ook opdracht 4.3 werkt op deze manier.

V: Staat de Dame na deze zet veilig?

In het werkboek moet je een cirkel zetten om het goede antwoord.

15-30 Werkboek: oefenen met veilige zetten

Vandaag maken we de volgende opdrachten:

- Les 4: opdrachten 1, 2 en 3.

De toelichting op de opdrachten staat aan het einde van deze les.

Is er te weinig tijd om in de les alle opdrachten af te ronden, dan kunnen ze die thuis afmaken.

30-55 Spelletjes

Spel 21: Het Paard wil naar de overkant

<http://schakenopdebasisschool.nl/schaakspelletjes/spel-021-het-paard-wil-naar-de-overkant/>

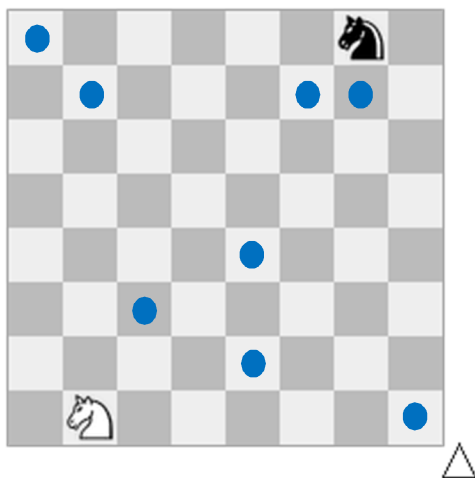
Spel 22: Pacman

<http://schakenopdebasisschool.nl/schaakspelletjes/spel-022-pacman/>

Spel 13: Paardenjacht

<http://schakenopdebasisschool.nl/schaakspelletjes/spel-13-paardenjacht/>

Op het bord staan een wit (b1) en een zwart (g8) Paard en verspreid liggen er 8 fiches van dezelfde kleur.

Sla met je Paard de meeste fiches. Wie het eerst 4 fiches heeft wint. Maar pas op: de Paarden mogen elkaar slaan.

Met Paarden werkt slaan niet goed. Door de specifieke kenmerken van de Paardsprong, kan altijd maar 1 speler het andere Paard slaan. Met deze beginstelling kan alleen zwart het witte

Paard slaan. Wit kan nooit het zwarte Paard slaan. Ik ruil daarvoor krijgt wit een makkelijke start (kan snel 2 fiches slaan). Laat de kinderen het spel daarom minstens 2 keer spelen: met wit en met zwart.

Spel 42: Als eerste bij de schat

<http://schakenopdebasisschool.nl/schaakspelletjes/spel-042-als-eerste-bij-de-schat/>

Probeer het eens als *levend* schaakspel (zie de database).

Spel 43: Vang de Dame

<http://schakenopdebasisschool.nl/schaakspelletjes/spel-043-vang-de-dame/>

Probeer het eens als *levend* schaakspel (zie de database).

55-60 Opruimen, samenvatting, opdrachten voor thuis en afsluiten

Oefeningen voor thuis (optioneel):

- Afmaken Les 4: opdrachten 1, 2, 3.
- Maken Les 4: opdracht 4 (uitleggen!)
- Speel de spelletjes die we ook in de les hebben gedaan.

Benadruk dat ze volgende week het werkboek weer moeten meenemen.

Toelichting opdrachten werkboek

Alle opdrachten:

We gebruiken voor deze opdrachten kleine diagrammen. Ze maken de opgave overzichtelijker en het belang van bordvisie (vaak nog niet aanwezig) is veel minder groot dan op een echt schaakbord.

Maken de kinderen een fout, check dan middels vragen of dat komt omdat ze (1) nog niet begrijpen wat een veilige zet is, of (2) niet gezien hebben dat de tegenstander het stuk kan slaan, mede ook omdat (3) ze nog moeite hebben met de loop van de stukken.

Opdracht 4.1: Staat de Dame na deze zet veilig?

Deze opdracht toetst of de kinderen hebben begrepen wat *veilig* is. Ze hoeven dus niet zelf een zet te doen en veilige velden te vinden. Ze moeten alleen toetsen of het aangegeven veld (het veld waar de Dame naar toe wil) veilig is.

Bij opgave 3 kan de oorzaak van de fout komen doordat ze de looprichting van de zwarte pionnen (van boven naar beneden) verkeerd zien.

Opdracht 4.2: Waar kan het stuk veilig naartoe?

Je bent aan zet en je wilt je stuk natuurlijk op een veilig veld zetten. Kun jij een veilig veld vinden? Er zijn 3 oplossingsstrategieën:

1. Markeer alle velden waar de stukken van de tegenstander naar kijken met een – (onveilig). De andere velden zijn dus veilig. Deze strategie is onhandig en onlogisch. De meeste schakers denken vanuit de eigen stukken en mogelijkheden.
2. Bekijk alle velden waar jouw stuk naar toe kan en markeer ze met een + (veilig) of een – (onveilig). Daarna kies je de beste zet. Deze strategie werkt in deze specifieke opgave het beste.
3. Bedenk welke zet je met je stuk wilt doen. Toets daarna of het stuk na die zet veilig (+) staat. Staat het daar onveilig (-), probeer dan een andere zet. Deze strategie sluit het beste aan bij de praktische partij en het denken van de meeste jonge kinderen (van bijna alle schakers). Ze gaan uit van het eigen stuk en het eigen plan. “Ik wil met het Paard ‘daar’ naartoe, want dan val ik de Dame aan.”

Opdracht 4.3: Staat het stuk na deze zet veilig?

Als opdracht 4.1

Opdracht 4.4: Waar staat de Dame veilig?

Een uitdagende puzzelopdracht voor de snellere kinderen. De Dame staat naast het bord en wil graag

meedoen. Maar dan wel op een veilig veld. De kinderen moeten van alle lege velden toetsen of ze veilig (+) of onveilig (-) voor de Dame zijn. In de meeste stellingen is er maar 1 veilig veld.